

ДІТЯМ ПРО МИТЦІВ

СВІТЛИЙ ДІМ ПОЕЗІЇ ДИТИНСТВА

О. Р. МАЗУРКЕВИЧ

Вітри зі смерекового краю... Що несуть вони на своїх дужих крилах? Пахощі хвої, озонну свіжість гірського повітря, відгомін радісної праці й дозвілля батьків та дітей.

...Перший вітер линув біля кузні, дружні звуки молота поніс між горами і розбудив навколо день. Другий вітер зібрав у пекарні пахощі хліба, «по селі розвіяв їх, звеселив людей усіх». А третій — «був у полі, сіяв жито на роздоллі, підхопив пісні дівчат та й поніс у вись Карпат». Мотив вірша «Три вітри» відлунує в усій книжці дитячого поета С. І. Жупанина «Смерековий край» (див.: Жупанин Степан. Смерековий край: Вірші, казки, загадки для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.— Ужгород, 1986). До образу вітрів письменник звертається також у поезіях «Мої співаночки», «Молодець», «Намалюю вітер», «Перукар»... Вітри постають діяльними, корисними людям, веселими: «Он святковий прапорами має, з музикою по селу кружляє...» («Намалюю вітер»).

Через образи вітрів поет розкриває велич людини-трудівника, показує красу рідного краю. На їхніх крилах линуть співанки по всій великій Батьківщині, вони розповідають «милим друзям про Карпати сині, про Радянську Верховину молоду, розквітлу, край чудовий смерековий, нашу долю світлу» («Мої співаночки»).

Вустами ліричного героя Степан Жупанин мовить про своє дитинство, що зазнало гіркоти бідняцької долі, коли на Закарпатті панували чужоземні загарбники і «свої» гнобителі. Радянські воїни, працьовитий народ закріпили перемогу, принесли в Карпати довгожда-

ну волю, на Верховині цвіте щасливе життя («Іршава»).

Героїчне минуле горян змальоване у вірші «Смерековий камінь». Народні месники точили на ньому мечі, «із-за каменя летіли в стан ворожі стріли», й полягли «чужинські орди, не здолали камінь гордий». Ще й тепер на тім камені росте висока смерека, а поруч неї — її донька. Дужий камінь живить їх цілощими соками. Так «і життя у нас весняне не загине й не зів'яне».

Героїку Великої Вітчизняної війни поет відтворив у віршах «Осінім світанком», «Скрипка», «Солдатське серце», «Дідусева баклага». У доступній дитячому сприйманню формі, в яскравих ліричних образах С. Жупанин показав безсмертя подвигу радянських бійців — в ім'я свободи, щастя і миру на землі. Вогонь серця загиблого воїна вічний, він не згасає. Від його тепла навіть узимку цвітуть квіти. «Знов б'ється те серце солдатське в землі. І слухають гори у синій імлі: легенду про подвиг розказує ліс... Високо в Карпатах стоїть обеліск» («Солдатське серце»).

З теплотою і ніжністю розповідає поет про дружбу радянських дітей. У гості до юних закарпатців завітали ровесники з інших радянських республік. Над весняним Ужем-рікою маленькі господарі розпалили вогнище. Навколо нього співають дзвінких пісень, пригощаються, жартують. «Ніч холодна понад Ужем, та ніхто не нарікає. Ватра дружби — внучка сонця — нас донині зігріває» («Ватра дружби»). А прикордонним мостом навпростець ідуть у гості до радянських школярів угорці, чехи... Міст єднає їхні руки в міцних потискаках («Міст»).

Світле життя нашої дівчорі змальовано у віршах «Усмішка Леніна», «Пригощайся, голубчику», «Черевички гарні маєм», «Нова вулиця». Для творів цього циклу характерні райдушна образність, піднесений настрій. Автор правдиво відобразив духовну близькість дорослих і дітей, спільність їх справ і помислів, романтичну одухотвореність праці.

В багатьох віршах, казках, загадках розкривається велич праці, притому — не прямолінійно, а в щирій ліричній формі. Як символ людського труда постає в «Смерековому краї» невтомна бджола. Цей образ просвічував ще в першій збірці поета «Бджілка» (1959). А в новій з любов'ю змальовані працьовиті столяри, геологи, хлібороби, вівчарі, лісівники, народні умільці, книгоноші...

Автор переконує юних читачів у тому, що кожна професія потрібна і корисна суспільству, що тільки в труді можна здобути щастя. На багатьох прикладах він навчає дітей долати труднощі в праці. Взяти хоча б віршоване оповідання «Зорі». На гірському потоці школярі побудували маленьку гідроелектростан-

цю. Вночі розігралася буря і водяний шквал міг би прорвати греблю. Та бригада піонерів, яку очолювала дівчинка Василянка, опівночі вийшла на двобій зі стихією. Діти прокопали рівчаки по обидва боки каналу, зменшили напір води, врятували греблю. І ось у далекому верховинському присілку вже сяє зорями-квітами електричне світло: «І здалось: в краї зелені завітав на свято Ленін».

У розділі «Квітне сад-виноград» труд дітей і дорослих опоетизовано так щиро, що читачеві хочеться наслідувати добрі справи. Піонери борються з весняними заморозками: розклали вогнища навколо саду; гарячі хвилі диму «розвіває вітер і до гілля горне», і заморозки «падають на землю росами-сльозами» («Тануть заморозки»). Дідусь-пасічник доглядає бджолині вулики. «Бджоли дідусеві бороду обсіли, думали: то перший цвіт весняний білий» («Перший медонос»). Комбайнер з донькою Оленкою славно трудиться на жнивах, рятує гніздо перепілки в колосі («Комбайнер і пташенята»). Брати-виноградарі у вірші «Виноградар», юннати в поезії «Де зимує літо?», чабанець та його сестричка в однойменних віршах,— у кожному творі є своя поетична знахідка-перлинка. Все живе і діє, вабить до себе, як у вірші «Веселий урожай»: «Восени гарбуз поліз на плота, бо город оглянути охота; розляглася диня, мов на пляжі, кілограмів, певно, двадцять важить. Підкрутив горох біляві вуса. А буряк, немов індик, надувся... Золотяться в кукурудзи зуби, посмішкою всіх вона голубить. Так дітей на пришкільній ділянці веселять плоди своєї праці».

Завершується цикл «Квітне сад-виноград» віршем «Солодка гостина». На цій гостині є і сік з полуниць, і гарбуз, і диня, й виноград,— запашні медові плоди, вирощені дітьми. «Запитав малий Володька:— Чом гостина ця солодка?— А тому, хлопчино милий, що самі усе робили!»

У «Смерековому краї» трудяться не лише люди — діти та їхні батьки, а й птахи, тварини, рослини, бо вся природа живе єдиним життям. Її охороняють, примножують дбайливі руки. Тут діти почувають себе часткою лісового царства, полів, лугов, садів, де все зливається в заспів — «роботящим умам, роботящим рукам...»

Пейзажними віршами поет прагне виховати в малят чуливість до барв, звуків, пахощів природи, навчає пізнавати її мудрість, гармонійну красу, дивитись і дивуватись, слухати й чути музику її оркестру, який одні мелодії грає навесні, інші — влітку, ще інші — восени, а ті — взимку. Така поезія навчає вдивлятися у навколишній світ, завжди новий, молодий, помічати красу. В цьому переконує хоча б розділ «Лісові годинники». Лейтмотив

циклу склали слова «Буду я природі другом». Вірші пройняті суспільним, громадянським змістом — ідеєю охорони, збереження і примноження багатства й краси фауни, флори, землі всеплодющої. Світ природи осяяний, зігрітий людською душею, нашим почуттям відповідальності за сучасне й майбутнє планети. Поет закликає дітей не просто милуватися, а й творити, збагачувати цей світ, боротися за процвітання Батьківщини й життя на землі, а значить — за мир в усьому світі.

На сторінках книжки виразно просвічує ідея єдності людини і природи. Так, у вірші «Ластівчине гніздо» на запитання ліричного героя до пташки, чому вона ростить малят над вікном, чуємо відповідь: «А тому, що друзі всі ви, я дарую щебіт, співи вам у добрий час... Нас тепло людське тут гріє, кривдити ніхто не сміє пташенят моїх».

У віршах «Ялівець», «Щедрівка», «Гірська стежинка», «Промені», «Подяка горі», в казці «Подорожник» та в ряді інших творів поет кличе дітей жити за законами краси і гідності, вірно служити людям. Захоплюють і загадки з циклу «Хто леліє урожай?» — вони позначені яскравою метафоричністю, влучністю, дотепністю, новизною бачення світу. Зацікавлюють переклади віршів поетів з усіх братніх республік, що склали цикл «У дружнім хороводі» — насамперед національним колоритом, авторськими образами, ритмомелодикою оригіналів.

Змістовну книгу видав Степан Жупанин. Атмосфера і тональність творів «Смерекового краю» наскрізь ліричні, виховний потенціал діє з підтексту вірша, казки чи загадки.

Стислість вислову, гострота і чіткість спостережень, живописна музичність, задушевний ліризм — риси, притаманні поетичному стилю Жупанина, виразно постають у його книзі — мажорній, світлій, пройнятій суспільним, громадянським духом. Очіма дитини поет сприймає світ, розширює виднокруг юного читача, формуючи в нього поетичний погляд на життя людини і природи, культуру почуттів. Він навчає бути людяним, чесним, добрим.

Першим помітив і підтримав талант закарпатського поета Михайло Стельмах. Книжка відкривається його вступним словом «Добром зігрітий світ». Світлим домом поезії назвав видатний митець слова книгу Степана Жупанина: «Рідна земля — це світлий дім, дахом для якого служить ясне мирне небо, а стінами — ліси, сади... Він умитий життєдайним дощем, овіяний ласкавими вітрами, заселений працьовитими людьми... Обрії світлого дому ширшають, осягають простори усєї нашої Вітчизни... Його кращі твори могли б увійти до читанок, знадобитися педагогам у навчально-виховній роботі з молодшими школярами.